

Obr. 1 Ukranenland (Německo) – archeopark představující staroslovanskou osadu (foto autor)
 ■ Ukranenland (Germany) - archeopark presenting an ancient Slavonic settlement. ■
 Archäopark Ukranenland (Deutschland) stellt eine altslawische Ansiedlung dar. ■

Archeoparky u našich sousedů. Ale proč ne v České republice?

Roman Abušínov Libomyšl,
 skanzen Středověké městečko Tuležim - Praha 13

V České republice bohužel zatím nedozrála doba uvědomění si turistického potenciálu významných archeologických památek, na rozdíl od okolních zemí, zejména Německa, Francie a Polska, kde již po několik desetiletí vznikají přímo na místech předchozích archeologických výzkumů repliky historických objektů i celých sídel, pocházejících z různých dějinných epoch. Tyto takzvané „archeoparky“ jsou velmi populární, jejich návštěvnost je plně srovnatelná s „originálními“ nemovitými památkami. Přístupnou formou seznamují nejširší veřejnost s odbornou prací archeologů, která by jinak zůstala

skryta před zraky běžných smrtelníků. Rozsáhlé a nákladné rekonstrukce historických sídlištních areálů slouží nejenom vědeckému výzkumu prostřednictvím archeologického experimentu, ale především významně přispívají k poznání vlastních dějin a tím i k podpoře národní identity.

U nás z nepochopitelných důvodů zůstává podobné využití archeologických památek tabu, a to i na místech rozsáhlých plošných výzkumů, kde již nelze argumentovat narušením archeologické situace. Odmítavý postoj mnohých archeologů navíc komplikuje i statut národní kulturní památky vztahující

cí se na většinu atraktivních lokalit, který obecně nedovoluje jakoukoliv stavební aktivitu. Vedoucí pracovníci muzejních institucí, spravujících archeologické památky, často odmítají řešit tyto problémy ze strachu, že budou označeni za podporovatele komercializace oboru a kritizováni za nevědecký postup. Přitom šikovné spojení provozu archeoparku přinášejícího peníze na pokračování dalších výzkumů by pomohlo řešit obtížnou finanční situaci mnohých archeologických pracovišť.

Východiskem může být věcná diskuse kompetentních zástupců všech dotčených orgánů státní správy a odborných institucí nad konkrétními projekty a hledání přijatelného kompromisu pro všechny.

Přehled vybraných evropských lokalit

Puy du Fou, Vendée (Francie)

Velmi rozsáhlý historicko ekologický park, postavený v zámeckém parku stejnojmenného šlechtického sídla, zcela se odlišující od tzv. Disneylandů celkovou podobou i pojetím. Pro dokonalé řemeslné provedení staveb do nejmenších detailů, použití tradičních materiálů a zřejmě i originálních částí skutečných historických staveb i pro kvalitní a bohaté vybavení interiérů lze tento unikátní areál zařadit mezi tzv. archeoparky, ačkoliv není takto prezentován. Sestává z několika hlavních celků - kromě původního zámeckého objektu jsou to repliky středověkého městečka, středověké osady s věžovitou pevností, typické vesnice 16. - 19. stol., muzejní budovy s expozicí zaměřenou na francouzské dějiny, rytířské arény,

areálu dravců, malé zoologické zahrady, botanické zahrady aj.

Gross Raden, Mecklenburg (Německo)

Rozsáhlý archeopark, vybudovaný na místě opevněného slovanského sídliště z 9. stol. na břehu a bývalém ostrově Sternberského jezera. Areál tvoří předhradí, opevněné na přístupné straně hradbou a příkopem, obsahující obytné chaty v pravidelně uspořádaných řadách, řemeslné dílny a unikátní dřevěnou svatyni, které je spojeno téměř 100 m dlouhým dřevěným mostem s monumentální kruhovou pevností.

Düppel, Berlin - Zehlendorf (Německo)

Archeopark postupně vznikající na místě dlouholetých archeologických výzkumů středověkého osídlení jihozápadního okraje Berlína, v podobě rekonstruované vesnice z 12. - 13. stol. a jejího zázemí. Kromě vlastní vesnice areál obsahuje několik experimentálních řemeslnických stanovišť, malou zoologickou zahradu aj.

Biskupin, Gniezno - Gasawa (Polsko)

Archeopark v areálu archeologické rezervace, jejíž hlavní částí je unikátní replika hradiště lidu lužické kultury z doby železné na ostrohu Biskupinského jezera. Obvod hradiště chránila hradba dřevěné komorové konstrukce vyplněná zeminou, doposud rekonstruovaná v rozsahu tří čtvrtin obvodu. Zástavbu tvořilo 12 řad dlouhých srubových domů obsahujících více než 100

Obr. 3 Biskupin (Polsko) – archeopark představující osadu z doby železné (foto autor) ■
 Biskupin (Poland) - archeopark presenting an IA settlement. ■ Archäopark in Biskupin (Polen)
 stellt eine Ansiedlung aus der Eisenzeit dar. ■

lámání kamene v nedalekém lomu a jeho dopravy povozem, přípravy vápna ve vápenných jamách až po ruční zdění za pomoci dřevěného lešení. Používány jsou i historické mechanické stroje, například středověký „jeřáb“ apod. Hrubá stavba má být hotova do roku 2010. Areál je již v průběhu stavby zpřístupněn veřejnosti, což je jeden z hlavních záměrů tvůrců projektu. Vstupné tvoří významnou položku financování.

Xanten, Rhein (Německo)

Pozůstatky bývalého římského města Colonia Ulpia Traiana z doby okolo roku 100 n. l., odkrývané postupně od 19. stol. Od roku 1973 jsou objevené stavby velkoryse rekonstruovány, např. amfiteátr, lázně, obytné domy, chrámy, přístavní hotel, městské hradby s branami a strážními věžemi a jiné. Součástí areálu jsou muzejní expozice či restaurace. Značný rozsah rekon-

strukčních prací přímo na místě základů původních staveb lze považovat za poněkud diskutabilní, avšak „účel světlí prostředky“.

Z ostatních zajímavých projektů u našich střeoevropských sousedů lze uvést: keltskou osadu Havránok, Liptovská Mara (Slovensko), sídliště z doby kamenné a bronzové Pfahlbauten, Bodensee (Německo), a raně středověkou osadu při jezerní pevnosti Araiši (Lotyšsko).

Drtivou většinu uvedených archeoparků provozují muzejní instituce, menšinu města a obce, podporované sponzory z řad podnikatelských subjektů, převážně na místní úrovni, ale výjimkou nejsou ani „velké“ firmy, banky apod.

V České republice lze za skutečný archeopark označit pouze jednu lokalitu, a to pravěkou až raně středověkou osadu v Březně u Loun. Rekonstrukčnímu pojetí se blíží dílčí replika předvelkomoravského kamenného kostela v Modré u Velehradu.

Dalších obdobných projektů je u nás relativně hodně, avšak chybí jim velkový rozměr a často i odbornost. Vznikají především z nadšeneckého vzplanutí skupinky dobrovolníků a postupně zmírají z nedostatku financí a volného času v přímé úměrnosti s tím, jak účastníci stárnou, pohlceni starostmi všedního života. Většinou se těmto projektům nedostává šikovných „lokátorů“ manažerského typu, schopných projekt zajistit po všech stránkách, od turisticky přitažlivého umístění, přes finance, stavební řízení, vhodné materiály, odborný dozor, řemeslně zručné pracovníky až po následný provoz, údržbu a propagaci.

Některé projekty jsou jakási experimentální či spíše experienciální střediska, kde se děti seznamují s činnostmi pravěkých, raně či vrcholně středověkých obyvatel. Nelze je však považovat za plnohodnotné archeoparky, nýbrž za dočasnou zájmovou činnost mládeže.

Summary

Archeoparks in Neighbouring Countries. Why not in the Czech Republic?

Unfortunately, the time has not yet come in the Czech Republic when we fully realise the tourist potential of important archaeological sites, unlike neighbouring countries, especially Germany, France and Poland. For several decades replicas of historical buildings and entire settlements from various historical eras, have been built right on the sites of archaeological research in these countries. These so called "archeoparks" are very popular and the number of tourists visiting them is comparable with the numbers visiting "original" historical monuments. These parks introduce the general public to the specialised work of archaeologists in an accessible form, work which would otherwise remain hidden from the eyes of laymen. The costly and extensive reconstruction of historical settlements serves the purpose of scientific research through archaeological experiment and also contributes significantly to our understanding of the history supports the national identity.

For some inconceivable reason a similar use of archaeological sites remains taboo in this country, even in places with extensive archaeological research, where a disruption of the archaeological situation can no longer be argued. The negative stance of many archaeologists is further complicated by the status of national cultural heritage site, which relates to the most attractive sites and prohibits any form of building activity in general. But operating an archeopark could finance the continuation of future research and help to solve the difficult financial situation faced by many archaeological institutions.

Archäoparks bei unseren Nachbarn. Warum nicht in der Tschechischen Republik?

Zum Unterschied von Nachbarländer – vor allem Deutschland, Frankreich und Polen – wo schon seit Jahrzehnten direkt an Stellen der vorigen archäologischen Forschungen gelungene Repliken der aus verschiedener Geschichtsepochen stammenden historischen Objekte und sogar ganze Wohnsiedlungen entstehen, wird sich man in der Tschechischen Republik leider der Bedeutung der archäologischen Denkmäler als Touristenpotential nicht ganz bewusst. Die sogenannten "Archäoparks" sind sehr populär und werden genauso oft besucht wie die "originellen" Denkmäler. Durch eine zugängliche Weise informieren sie über die Facharbeit der Archäologen, die anders vor den Augen des Publikums versteckt bleiben würde. Umfangreiche und kostspielige Rekonstruktionen der historischen Wohnsiedlungsgelände dienen nicht nur der wissenschaftlichen Forschung mittels des archäologischen Experiments, aber sie tragen bedeutungsvoll zum Kennenlernen eigener Geschichte und dadurch zur Verfestigung der Nationalidentität bei.

Unbegreiflich bleibt bei uns jede ähnliche Ausnutzung der archäologischen Denkmäler vollkommen unbenutzt, sogar auf den Stellen der umfangreichen Flächenausgrabungen, wo man keine Einwendung über das Verletzen der archäologischen Lage aufheben kann. Mit dem ablehnenden Standpunkt mehrerer Archäologen geht auch das sich auf die meisten attraktiven Lokalitäten beziehende Statut eines Nationalkulturdenkmals zusammen, das keine Bautätigkeit erlaubt. Dabei wäre die Verbindung eines Geld bringenden Archäoparks mit der Fortsetzung weiterer Forschung fähig, die normalerweise schwierige finanzielle Situation des archäologischen Anstalten zu lösen. Es ist schwer zu begreifen, dass es im Lande mit der grossmährischen Tradition drei Western Cities, aber wenige archäologische Freilichtmuseen gibt!